

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

Σε κάθε πρόταση εκτός από το ρήμα υπάρχει και ένα ουσιαστικό ή άλλη λέξη που λειτουργεί σαν ουσιαστικό, και **φανερώνει για ποιον γίνεται λόγος**.

Υ

π.χ. Η μητέρα **μαγειρεύει**. (Ποιος μαγειρεύει; - **Η μητέρα**.)

Υ

Η γάτα **πλένεται**. (Ποιος πλένεται; - **Η γάτα**.)

- Το πρόσωπο, το ζώο ή το πράγμα, για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση, λέγεται **υποκείμενο**.

- Το **υποκείμενο** απαντά στην ερώτηση ποιος; Ποια; Ποιο;

π.χ. α) **Ο μαθητής** γράφει.

Η λέξη **μαθητής** φανερώνει ποιος κάνει κάτι. (Υ: ο μαθητής).

β) **Το δέντρο** ξεριζώθηκε.

Η λέξη **δέντρο** φανερώνει ποιος έπαθε κάτι. (Υ: το δέντρο).

γ) **Η γάτα** κοιμάται.

Η λέξη **γάτα** φανερώνει ποιος βρίσκεται σε μια κατάσταση (Υ: η γάτα).

- Το υποκείμενο συμφωνεί με το ρήμα ως προς τον αριθμό κι είναι πάντα στην **ονομαστική πτώση**.
- Πολλές φορές το Υ παραλείπεται, γιατί εννοείται.

π.χ. Γράφω. (εννοείται: Εγώ)

Έρχονται. (εννοείται: Αυτοί – Εκείνοι)

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

Παραδείγματα

α) Ο γεωργός σκαλίζει **τον κήπο**. (Τι σκαλίζει; - **Τον κήπο**.)

β) Συνάντησα **ένα μεθυσμένο**. (Ποιον συνάντησα; - **Ένα μεθυσμένο**.)

γ) Δεν **τον** είδα. (Ποιον δεν είδα; - **Τον**).

δ) Οι μαθητές λύνουν **τις ασκήσεις**. (Τι λύνουν; - **Τις ασκήσεις**.)

- Οι λέξεις, **τον κήπο – μεθυσμένο – τον – ασκήσεις**, που δέχονται την ενέργεια των ρημάτων, λέγονται **αντικείμενα**.
- Το αντικείμενο απαντά στην ερώτηση **ποιον; ή τι;**

A

π.χ. Ο μπογιατζής βάφει **τον τοίχο**.

- Το αντικείμενο μπαίνει συνήθως σε πτώση **αιτιατική**.

A

π.χ. Ο δάσκαλος μάλωσε **τους μαθητές**.

- Το αντικείμενο συνήθως είναι:
 - α) ουσιαστικό
 - β) μετοχή
 - γ) αντωνυμία

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Παρατήρησε τις λέξεις στην πρόταση του Δαίδαλου. Η λέξη κέρινα μας δείχνει μέσα στην πρόταση τι είναι το υποκείμενο. Για να καταλάβεις καλύτερα κοίταξε:

τα

φτερά

είναι

κέρινα

Υποκείμενο (ποιος;) Ρήμα (τι κάνει ή τι παθαίνει;)
Κατηγορούμενο (τι είναι το υποκείμενο;)

ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Λέμε, λοιπόν, τη λέξη που μας δείχνει τι είναι το υποκείμενο. Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι ουσιαστικό, (π.χ. ο Δαίδαλος είναι εφευρέτης), επίθετο, (π.χ. τα φτερά είναι κέρινα), ή μετοχή, (π.χ. Ο Ίκαρος ήταν τρομαγμένος).

ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. ΦΩΝΕΣ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Παραδείγματα:

φονάζω	χτενίζομαι
χτυπάς	χτυπιέσαι
θέλουμε	λυπούνται

- Το ρήμα στο λόγο σχηματίζει πολλούς τύπους. Οι τύποι αυτοί χωρίζονται σε δυο ομάδες, που λέγονται **φωνές**:

α) **Την ενεργητική φωνή** : Σ' αυτήν ανήκουν τα ρήματα που τελειώνουν στο α' ενικό πρόσωπο του ενεστώτα σε: - **ω**

π.χ. - ω: γράφω
- ώ: πηδώ

β) **Την παθητική φωνή**: Σ' αυτήν ανήκουν τα ρήματα που τελειώνουν σε: - **μαι**.

π.χ. χτενίζομαι
χτυπιέμαι
λυπάμαι

- Τα ρήματα σχηματίζονται συνήθως και στις δύο φωνές: ενεργητική και παθητική.

π.χ. **Ενεργητική φωνή:** δένω, χτενίζω, χτυπώ

Παθητική φωνή: δένομαι, χτενίζομαι, χτυπιέμαι

- Μερικά όμως ρήματα σχηματίζονται μόνο στη μια φωνή.

π.χ. διψώ, έρχομαι, θέλω, εύχομαι, εργάζομαι, μπορώ.

2. ΣΥΖΥΓΙΕΣ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Παραδείγματα:

δένω

αγαπώ

πλένομαι

αγαπιέμαι

δένομαι

λυπούμαι

γράφω

Ανάλογα με τον τρόπο που κλίνονται, τα ρήματα χωρίζονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες, που ονομάζονται συζυγίες.

1) Πρώτη Συζυγία: Σ' αυτήν ανήκουν τα ρήματα που τελειώνουν σε:

- ω (χωρίς τόνο) π.χ. δέν – ω (Ενεργητική φωνή).

- ομαι

π.χ. δέν - ομαι (Παθητική φωνή).

2) Δεύτερη Συζυγία: Σ' αυτήν ανήκουν τα ρήματα που τελειώνουν σε:

- ώ (με τόνο) π.χ. αγαπ – ώ, αγαπ – άς, αγαπ – ά (Ενεργητική φωνή)
 - ώ (με τόνο) π.χ. αδικ – ώ, αδικ – είς, αδικ – εί (Ενεργητική φωνή)
 - ιέμαι π.χ. αγαπι – έμαι (Παθητική φωνή)
- ούμαι π.χ. λυπ – ούμαι (Παθητική φωνή.)

3. ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Παραδείγματα:

1. Εγώ γράφω.	5. Αυτός θα γράψει.
2. Εσείς γράψατε.	6. Εμείς θα γράφουμε.
3. Αυτοί έγραφαν.	7. Εσύ έχεις γράψει.
4. Εμείς είχαμε γράψει.	8. Αυτοί θα έχουν γράψει.

Οι τύποι κάθε ρήματος μας δίνουν διάφορες πληροφορίες για την ενέργεια που φανερώνει το ρήμα. Μια από τις σπουδαιότερες είναι **πότε** γίνεται αυτή η ενέργεια.

- π.χ. Ο μαθητής γράφει. (τόρα)
- Η δασκάλα διόρθωσε τις εκθέσεις. (χθες)
- Τα παιδιά θα πάνε εκδρομή. (αύριο)

Έτσι χωρίζουμε τους ρηματικούς τύπους σε ομάδες ανάλογα με το **πότε** γίνεται η ενέργεια του ρήματος. Τις ομάδες αυτές τις ονομάζουμε **χρόνους του ρήματος**.

Οι χρόνοι είναι οκτώ:

- 1) Παροντικοί:
- α) **Ενεστώτας:** Εγώ γράφω.
Φανερώνει κάτι, που γίνεται τώρα.
 - β) **Παρακείμενος:** Εγώ έχω γράψει.

Φανερώνει κάτι, που είναι τελειωμένο την ώρα που μιλάμε.

2) Παρελθοντικοί:

α) Παρατατικός: Εγώ έγραφα.

Φανερώνει ότι κάτι γινόταν στο παρελθόν συνέχεια.

β) Αόριστος: Εγώ έγραψα.

χρονική του διάρκεια.

Φανερώνει ότι κάτι έγινε στο παρελθόν χωρίς να δηλώνεται η

γ) Υπερσυντέλικος: Εγώ είχα γράψει (πριν παίξω).

Φανερώνει ότι κάτι τελείωσε στο παρελθόν πριν γίνει κάτι άλλο.

3) Μελλοντικοί:

α) Εξακολουθητικός Μέλλοντας: Θα γράφω.

Φανερώνει ότι κάτι θα γίνει στο μέλλον συνέχεια.

β) Στιγμιαίος Μέλλοντας: Θα γράψω.

διάρκειά του.

Φανερώνει ότι κάτι θα γίνει στο μέλλον χωρίς να δηλώνεται η

γ) Συντελεσμένος Μέλλοντας: Θα έχω γράψει. (μέχρι να γυρίσεις).

κάτι άλλο.

Φανερώνει ότι κάτι θα είναι τελειωμένο στο μέλλον πριν συμβεί

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ

Τι κάνω τώρα (αυτή τη στιγμή που μιλάμε).

1.

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ

Τι έκανα εχθές για πολλή ώρα.

2.

ΑΟΡΙΣΤΟΣ

Τι έκανα εχθές για μια στιγμή.

3.

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ

Έχει τη λέξη κλειδί «έγω».

4.

ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ

Έχει τη λέξη κλειδί «είχα».

5.

ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ

Έχει τη λέξη κλειδί «θα» και μας μιλάει για κάτι που θα κάνουμε αύριο συνέχεια.

6.

ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ ΣΤΙΓΜΙΑΙΟΣ

Έχει τη λέξη κλειδί «θα» και μας μιλάει για το τι θα κάνουμε αύριο αλλά για μια στιγμή.

7.

ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ

Έχει τη λέξη κλειδί «θα έχω».

8.

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ = ΕΧΩ

ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ = ΕΙΧΑ

ΜΕΛΛΟΝΤΕΣ (ΕΞΑΚΟΛ. - ΣΤΙΓΜ.) = ΘΑ

ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ = ΘΑ ΕΧΩ

4. ΑΡΙΘΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΑ

Παραδείγματα:

α) Η μητέρα εργάζεται. (Ενικός αριθμός – ένα πρόσωπο).

β) Οι μητέρες εργάζονται. (Πληθυντικός αριθμός – πολλά πρόσωπα).

- Τα ρήματα όπως και τα ουσιαστικά έχουν: Ενικό και Πληθυντικό αριθμό.
- Τα ρήματα έχουν τρία πρόσωπα και στους δυο αριθμούς.

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
α' πρόσωπο	εγώ διαβάζω	εμείς διαβάζουμε
β' πρόσωπο	εσύ διαβάζεις	εσείς διαβάζετε
γ' πρόσωπο	αυτός, - η, - ό διαβάζει	αυτοί, -ές, -ά διαβάζουν

ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

Παραδείγματα:

π.χ. Έχω τελειώσει τα μαθήματά μου.

Σήμερα είμαι στενοχωρημένος.

- Τα ρήματα: «έχω» και «είμαι» λέγονται **βοηθητικά** γιατί μας βοηθούν να σχηματίσουμε ορισμένους χρόνους των ρημάτων.

α) Κλίση του ρήματος «έχω».

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Μετοχή
έχω	είχα	θα έχω	έχοντας
έχεις	είχες	θα έχεις	
έχει	είχε	θα έχει	
έχουμε	είχαμε	θα έχουμε	
έχετε	είχατε	θα έχετε	
έχουν	είχαν	θα έχουν	

β) Κλίση του ρήματος «είμαι».

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Μετοχή
είμαι	ήμουν	θα είμαι	όντας
είσαι	ήσουν	θα είσαι	
είναι	ήταν	θα είναι	
είμαστε	*ήμαστε	θα είμαστε	
*είστε	*ήσαστε	θα είστε	
είναι	ήταν	θα είναι	

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. Θέμα – Χαρακτήρας – Κατάληξη:

- **Θέμα** είναι το πρώτο μέρος του ρήματος που δεν αλλάζει: **τρέχ** – ω
- **Χαρακτήρας** είναι ο τελευταίος φθόγγος του θέματος: **τρέχ** – ω
- **Κατάληξη** είναι το τελευταίο μέρος του ρήματος που αλλάζει: **τρέχ** - ω

Ενεργητική φωνή

Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος
- ω	- α	- α
τρέχ - εις	έ – τρεχ - ες	έ τρεξ - ες
- ει	- ε	- ει
θέμα - ουμε	τρέχ - αμε	τρεξ - αμε
- ετε	- ατε	- ατε
χαρακτήρας - ουν	έ – τρεχ - αν	έ – τρεξ - αν

2. Ενεστωτικό, αοριστικό θέμα – αύξηση.

Τα ρήματα έχουν δύο θέματα:

α) Το **ενεστωτικό** (του Ενεστώτα)

π.χ. δέν – ω, δέν – ομαι

β) Το **αοριστικό** (του αορίστου)

π.χ. έ – δεσ – α

- Από το **ενεστωτικό θέμα** σχηματίζονται οι εξής χρόνοι:

Ενεστώτας: δέν – ω

Παρατατικός: έ – δεν – α

Μέλλοντας Εξακολουθητικός: θα δέν - ω

- Από το **αοριστικό θέμα** σχηματίζονται οι υπόλοιποι χρόνοι:

Αόριστος: έ – δεσ – α

Μέλλοντας Στιγμιαίος: θα δέσ – ω

Παρακείμενος: έχω δέσ - ει

Υπερσυντέλικος: είχα δέσ – ει

Συντελεσμένος Μέλλοντας: θα έχω δέσ – ει

- Τα ρήματα της Α΄ συζυγίας, που αρχίζουν από σύμφωνο και είναι δισύλλαβα, στον **Παρατατικό** και στον **Αόριστο** παίρνουν ένα «ε» μπροστά από το θέμα.

- Το «ε» αυτό λέγεται **συλλαβική αύξηση**. Η αύξηση διατηρείται όταν τονίζεται (στα τρία πρόσωπα του Ενικού και στο γ΄ πρόσωπο του πληθυντικού αριθμού).

π.χ. δέν – ω, έ – δενα, έ – δενες, έ – δενε, έ – δεναν.

έ – δεσα, έ – δεσες, έ – δεσε, έ – δεσαν.

ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

Κάποια ρήματα δε σχηματίζουν ομαλά το οριστικό θέμα και τους αντίστοιχους μ' αυτό χρόνους. Τα ρήματα αυτά ονομάζονται **ανώμαλα** ρήματα.

Κάποια που συναντάμε πιο συχνά είναι:

Ενεστώτας

Αόριστος

ανεβαίνω

ανέβηκα

βγαίνω

βγήκα

βλέπω

είδα

βρίσκω

βρήκα

έρχομαι

ήρθα

κατεβαίνω

κατέβηκα

λέ (γ) ω

είπα

μένω

έμεινα

μπαίνω

μπήκα

μεθώ

μέθυσα

πηγαίνω

πήγα

σέρνω

έσυρα

στέλνω

έστειλα

φεύγω

έφυγα